

POIMENOVANJA ARGUMENTACIJE V REFERENČNEM KORPUSU *FidaPLUS*¹

Prispevek z analizo avtentičnih besedilnih odlomkov v referenčnem korpusu slovenskega jezika *FidaPLUS* ugotavlja, ali se govorniki slovenščine zavedajo pomenskih razlik med argumentacijo, (logičnim) dokazovanjem in (retoričnim) prepričevanjem, kot so razložene v kratkem prikazu teoretskih konceptov. Pregledana je uporaba poimenovanj za omenjene tri jezikovne dejavnosti, s ciljem odkriti, ali gre za sinonimno oziroma nesinonimno uporabo. Raziskava pokaže, da je stopnja zavedanja razlik med tremi sorodnimi jezikovnimi dejavnostmi, če sklepamo na podlagi uporabe njihovih poimenovanj, majhna.

Ključne besede: argumentacija, (logično) dokazovanje, (retorično) prepričevanje, (ne)sinonimna poimenovanja, referenčni korpus *FidaPLUS*, besedilni odlomek

0 Uvod

V pričujočem prispevku skušam preveriti, koliko je na pomenske razlike med poimenovanji argumentativne dejavnosti občutljiv jezik vsakdanje rabe oziroma njegovi uporabniki; ta poimenovanja so *argumentacija*, *(logično) dokazovanje* in *(retorično) prepričevanje*. Vir za pridobitev jezikovnih podatkov iz vsakdanje rabe predstavlja referenčni korpus slovenskega jezika *FidaPLUS*.

¹ Prispevek je nastal na podlagi seminarske naloge, ki sem jo v študijskem letu 2007/2008 napisal v okviru podiplomskega predmeta *Uvod v korpusno jezikoslovje* pod mentorstvom izr. prof. dr. Vojka Gorjanca.

V nadaljevanju je tako najprej definiran pojem argumentacije in obrazloženo njeno razmerje do logike in retorike oziroma do dokazovanja in prepričevanja. Prispevek zagovarja tezo, da je argumentativno dejavnost glede na pomen mogoče poimenovati tako *argumentacija* kot *dokazovanje* in *prepričevanje*, da pa dokazovanja in prepričevanja ni vedno mogoče poimenovati *argumentacija*. V kontekstu predstavitve raziskovalnih izhodišč sledi kratek razmislek o korpusno podprti analizi ter o konkretnem viru raziskave – referenčnem korpusu *FidaPLUS*. Na koncu so prikazani in interpretirani rezultati raziskave ter izpostavljene zaključne ugotovitve.

1 Kaj je argumentacija

Obstaja več razlag in definicij pojma *argumentacija*, skupno pa jim je prepričanje, da gre za jezikovno dejavnost, kjer se navajajo argumenti/dokazi/razlogi za določen sklep/trditev/zaključek, s čimer želi tvorec besedila tako ali drugače vplivati na naslovnikovo mnenje. Izpostavimo definicijo Žagarja (1997: 125; 2000: 429), ki pravi:

Argumentacija je racionalna, jezikovna in družbena dejavnost, katere namen je narediti kakšno stališče za poslušalca ali bralca bolj ali manj sprejemljivo oz. bolj ali manj nesprejemljivo.

Avtor sestavine definicije podrobneje razčleni (1997: 125–28): racionalnost pri argumentaciji se kaže v tem, da tvorec besedila z njo svoja stališča utemeljuje, se pravi nekaj brani ali zavrača na racionalen, razumski način. Z jezikovno dejavnostjo je mišljeno, da poteka v naravnem jeziku (npr. v slovenščini) in ne v umetnem ali simbolnem jeziku (npr. v matematičnem jeziku). Z družbenostjo je označeno dejstvo, da argumentacija brez drugih ljudi – sogovorcev – ni mogoča.² Sprejemljivost oziroma nesprejemljivost stališč pomeni, da želi argumentator neko stališče v prvem primeru upravičiti (kar stori z navajanjem enega ali več argumentov, ki stališču govorijo v prid), v drugem pa neko drugo zavrniti (kar stori z navajanjem enega ali več argumentov, ki mu nasprotujejo). To, da je neko stališče za naslovnika lahko bolj ali manj (ne)sprejemljivo, je rezultat večje ali manjše moči argumentov za določeno stališče, večje ali manjše sposobnosti publike za oceno o tem, kolikšna je moč argumentatorjevega argumenta za potrditev oziroma zavrnitev stališča, ter konkretne situacije, v kateri argumentacija poteka. Ob tako splošni definiciji bi veljalo izpostaviti še, da gre za tako pisno kot ustno dejavnost, na kar nas opozarja navedba »poslušalca ali bralca«. Gre torej za dejavnost, ki se pojavlja v zapisanih besedilih, pa tudi v govorjenem diskurzu.³

² Tudi v primeru, ko se argumentator sam pri sebi odloča, katere argumente bo uporabil in katerih ne, v bistvu skuša predvideti naslovnikove reakcije, odgovore in morebitne ugovore (Žagar 1997: 125).

³ Seveda se dejstvo, ali je naslovnik neposredno prisoten (kot je pri govorjenem diskurzu) ali pa možnosti njegovega direktnega ugovora ni (kot je to pri zapisanih besedilih), odraža v sami strukturi argumentacije, vendar se na tem mestu v to ne bomo podrobneje spuščali. Poudarimo le, da argumentacije ne gre razumeti kot zgolj enosmerno dejavnost, kar je še posebej očitno pri govorjenem diskurzu, kjer se vloži argumentatorja in naslovnika dinamično izmenjujeta.

Zgornja definicija argumentacijo razume kot dejavnost, katere (s tvorčeve oziroma argumentatorjeve strani zaželjen) rezultat je neposredna sprememba v zunajjezikovni dejanskosti – naslovnik na podlagi argumentov sprejme oziroma zavrne določeno stališče in temu prilagodi svoje bodoče delovanje.⁴ Poleg tega definicija izpostavlja, da je uspeh argumentativne dejavnosti odvisen od njenega (argumentatorjevega) upoštevanja okoliščin, torej konteksta,⁵ v katerem nastopa. Obravnavanje jezikovnih izjav kot govornih dejanj z (nameranim, pa tudi nenameranim) učinkom v družbeni dejanskosti ter opazovanje njihove odvisnosti od konteksta, v katerem se pojavljajo, je nekaj, kar sodi v domeno jezikovne pragmatike oziroma pragmalingvistike, ki za razliko od tradicionalnih jezikoslovnih disciplin (kot so npr. fonetika, fonologija, morfolologija, sintaksa, semantika) nima svoje lastne enote obravnave, ampak se zanima za funkcionalno povezanost jezika z ostalimi platmi človeškega življenja. Kot takšna obravnava celotno jezikovno strukturo oziroma vse jezikovne enote in njihovo obnašanje v rabi, kontekstu, zato je po Verschuernu (2000: 13–26) o njej bolj kot o jezikoslovni disciplini smiselno govoriti kot o celovitem vidiku, stališču oziroma pogledu na jezik.

1.1 Argumentacija med (logičnim) dokazovanjem in (retoričnim) prepičevanjem

Razumljivo je, da pragmalingvistiko, ki se ukvarja z jezikom vsakdanje rabe, zanima predvsem analiza argumentacije v vsakokratnih realnih komunikacijskih situacijah. Pragmatična analiza argumentacije po Žagarju (2000: 443–44, 447) sledi eni sami temeljni zahtevi – jasno pokazati, kaj je v besedilu argument in kaj sklep, izpeljan iz argumenta. Več kot očitno se je namreč izkazalo, da je pogoj za uspešno identifikacijo argumenta(-ov) in sklepa(-ov) upoštevanje njunega (njihovega) »naravnega okolja«, torej konteksta, v katerem se pojavljata(-jo).

Na povsem drugačen način se obravnave argumentacije loteva logika, ki pri svojem raziskovanju argumentov jezik spreminja v sistem logičnih simbolov in operatorjev in ga šele nato analizira. Je pa res, da je njeno izhodišče nekoliko drugačno. Opazuje namreč dejavnost, ki jo imenuje *dokazovanje* in pri kateri gre (tako kot pri argumentaciji) za izpeljevanje sklepov iz določenih podpornih premis. In kaj je tisto, kar dokazovanje ločuje od argumentacije? Po Žagarju (1991:

⁴ Vedno je seveda tudi mogoče, da naslovnik tega ne stori, ker ga argumenti pač niso prepričali ali ker zaradi vnaprejšnjih predsodkov zanje sploh ni bil dojemljiv. Tudi primeri takšne, neuspešne argumentacije in razlogi zanje so stvar jezikoslovnega oziroma pragmalingvističnega, filozofskega, sociološkega ter kulturološkega proučevanja, če naštejemo nekatere od možnih vidikov ukvarjanja s to jezikovno dejavnostjo.

⁵ Definicij konteksta je več. Na tem mestu navedimo pragmalingvistično (Verschueren 2000), ki kontekst opredeljuje kot vsakokratni presek več komponent, ki sooblikujejo jezikovno dejavnost oziroma govorno dejanje: socialna (npr. družbeni položaj sogovorcev), fizična (npr. ali se argumentacija pojavlja v besedilu, namenjenemu branju, ali se tvori v neposredni komunikaciji med dvema ali več govornici) in mentalna (npr. receptivne in kognitivne zmožnosti argumentatorja in naslovnika).

174–75) mehanizem argumentiranja izhaja iz specifičnega poznavanja sveta in realnosti ter pogosto povsem konkretne situacije, pa tudi iz presoje argumentatorja, kakšen učinek bo imel v določeni situaciji določen argument in h kakšnemu sklepu bo napeljeval. Argumentacija je polemičen diskurz, v katerem je sklep mogoče izpodbijati in ga tudi zamenjati z drugim. Nasprotno pa logično dokazovanje temelji na pravilih, ki so univerzalna in uniformna – pravimo jim logični zakoni. Skleпов, do katerih pridemo po poti dokazovanja, nikakor ni mogoče izpodbijati ali jih nadomeščati, saj nujno veljajo v vsakršnih situacijah. In še: v primeru dokazovanja lahko iz dveh določenih premis potegnemo natanko določen sklep, medtem ko je pri argumentaciji povsem mogoče, da je en argument uporabljen za več različnih sklepov. Poimenovanji *argumentacija* in (*logično*) *dokazovanje* torej lahko označujeta eno in isto jezikovno dejavnost in sta sinonimni, ni pa nujno. Medtem ko vsako argumentacijo pravzaprav lahko opredelimo tudi kot dokazovanje, in sicer v smislu, da upravičenost določenega sklepa dokazujemo z argumenti, ki jim rečemo tudi dokazi, pa vsako dokazovanje ni argumentacija.

Druga jezikovna dejavnost, s katero je argumentacija v »sosedskem« razmerju, je t. i. *prepričevanje*. Argumentacija seveda je prepričevanje – argumentator želi naslovnik z argumenti prepričati, da sprejme določen sklep in vse, kar iz njega izhaja. Po drugi strani pa poznamo vrsto prepričevalnih sredstev, ki jim ne moremo reči argumenti. Ko se uporabljajo slednja, namesto o argumentaciji govorimo o prepričevanju. Če argumentacijo zaznamuje (oziroma naj bi jo zaznamoval) zlasti *logos* (racionalna tehnika prepričevanja, prepričevanje z razumnimi, racionalnimi argumenti), pa subjektivno ali moralno prepričevanje prepričuje z dvema subjektivnima tehnikami, *ethosom* (govorec na publiko vpliva s prikazanimi lastnimi značajskimi potezami oziroma s svojo, lahko tudi izmišljeno podobo, s čimer skuša narediti dober oziroma takšen vtis, pod katerim bo občinstvo njegova stališča lažje sprejelo) in *pathosom* (govorec neposredno vpliva na čustvena stanja oziroma strasti publike, s čimer ta postane dovzetnejša za sprejetje njegovih stališč) (Žagar in Domajnko 2004: 13–14). S spretnostjo prepričevanja se ukvarja retorika, ki jo razumemo kot vedo o rabi komunikacijskih stilov, strategij in pristopov v javnem življenju. Ker veliko pozornosti namenja ravno uspešnosti oziroma učinkovitosti govorca, se pravi temu, kako – s kakšnimi sredstvi – tvorec besedila najboljše doseže svoj temeljni namen (prepričati naslovnik), je razumljivo, da se obravnavi argumentacije kot ene od vrst prepričevanja ni mogla izogniti, je pa argumentacija ravno zaradi povezave z retoriko dolgo časa bila pojmovana kot sredstvo za zavajanje občinstva.⁶

⁶ Tozadevno informativna je delitev Sonje Hudej (2000: 219–221) na dve vrsti prepričevalnega diskurza. Prva je utemeljevanje, ki uporablja sredstva racionalnega prepričevanja. Besedilo, ki utemeljuje, je oblikovano tako, da omogoča uresničitve namena vsem udeležencem v sporazumevalnem procesu. Argumenti in sklepi so jasno formulirani, tako da jih naslovnik brez težav prepozna in ima možnost izbire, ali bo posamezen argument, pa tudi sklep, sprejel ali zavrnil. V tem primeru gre za tisto, čemur bi rekli *argumentacija*. Drugi tip je pregovarjanje, ki ga uporablja retorika. Besedilo, ki pregovarja, s svojo zgradbo omogoča uresničitve namena samo tvorcu besedila. Namesto jasno izraženih argumentov so tu pogoste retorične taktike, strategije in stilistično izrazje, ki namerno vplivajo na naslovnikova čustva in občutke, se sklicujejo na vrednote, potrebe, želje, različne avtoritete, znanstvene izsledke, prireajo zglede, z vsem tem pa odrivajo na stran naslovnikov razum, torej razmišljanje o argumentih in sklepih ter tehtanje njihove veljavnosti in resničnosti. Takšna besedila pogosto zamolčijo tisto, kar je bistveno, in izpostavijo tisto, kar je nerelevantno ali celo neresnično, in sicer z namenom, da naslovnik zapeljejo in ga navedejo k delovanju, skladnem s tvorčevim namenom. Zaradi vsega tega Sonja Hudej drugi tip poimenuje manipulativni vzorec argumentacije, mi pa mu bomo glede na našo distinkcijo rekli (*retorično*) *prepričevanje*.

Sklenem naj z ugotovitvijo, da se argumentacija giblje med (logičnim) dokazovanjem na eni ter (retoričnim) prepričevanjem na drugi strani. Vedno jo je mogoče poimenovati kot eno ali kot drugo (obratno ne drži, dokazovanja in prepričevanja v vseh primerih ne moremo poimenovati *argumentacija*), čeprav obstaja dovolj pomembnih razlik, da jo lahko obravnavamo tudi kot od »sosedskih« diskurzov ločeno dejavnost in so zato različna poimenovanja seveda smiselna.⁷ Slednjega se je navsezadnje zavedal že Aristotel, ki je ločeval med tremi vrstami argumentov (Žagar 2000: 450): 1) logičnimi argumenti, ki izhajajo iz neovrgljivih resnic in nespornih dejstev, mogoče jih je preveriti in znanstveno dokazati, zato so univerzalni, nujni ter kot taki vedno veljavni; 2) dialektičnimi argumenti, ki so splošno sprejemljivi, kar pomeni, da dopuščajo tudi izjeme; 3) retoričnimi argumenti, ki so prepričljivi in prepričevalni za določeno publiko ter kot taki iščejo oporo v verjetnostih, torej v tistem, kar bi se neki konkretni publiko v neki konkretni situaciji lahko zdelo verjetno.

2 Poimenovanja *argumentacija*, (logično) dokazovanje in (retorično) prepričevanje v referenčnem korpusu *FidaPLUS*

Moj namen je ugotoviti, koliko je za razlike med poimenovanji argumentativnega diskurza občutljiv jezik vsakdanje rabe, z drugimi besedami, ali se uporabniki slovenskega jezika zavedajo zgoraj opisanih nians argumentiranja, in še natančneje, ali se jih zavedajo dovolj dobro, da zanje uporabljajo različna poimenovanja. Nadalje me je zanimalo, ali se morebitne razlike kažejo le na površinski, tj. besedni oziroma leksikalni ravni in dejansko ne temeljijo na zavedanju različnih pomenov, ki jih posamezna poimenovanja prinašajo s seboj, oziroma na upoštevanju različnih pomenskih podstav, iz katerih različna poimenovanja tudi izhajajo. Povedano s ponazoritvijo: v kolikor govorec oziroma tvorec besedila z besedama *argument* in *dokaz* označuje isto zunajjezikovno dejanskost, ju seveda uporablja kot sinonima, zato je jasno, da o zavedanju pomenskih razlik ne more biti govora.

2.1 Raziskovalna izhodišča

K raziskavi sem pristopil s pragmalingvističnega vidika – odnos do poimenovanj argumentativne dejavnosti sem ugotavljal v kontekstu konkretne jezikovne rabe. Opazovanje slednje omogoča (med drugim) jezikovni korpus⁸, zato bo pred

⁷ Jezikovna dejavnost argumentiranja je tako na pomenski ravni dejansko nadrejena dejavnosti dokazovanja in dejavnosti prepričevanja: ko argumentiramo, hkrati dokazujemo in prepričujemo, obenem pa ustvarjamo »presežno vrednost« argumentiranja. Na površinski, poimenovalni ravni je ravno obratno – tam sta nadrejeni poimenovanji *dokazovanje* in *prepričevanje*: poimenovanje *argumentacija* namreč lahko označuje le dejavnost argumentiranja, medtem ko poimenovanje *prepričevanje* lahko označuje tako dejavnost prepričevanja kot dejavnost argumentiranja, poimenovanje *dokazovanje* pa tako dejavnost dokazovanja kot dejavnost argumentiranja.

⁸ Tradicionalno beseda *korpus* označuje vsakršno zbirko besedil, ki vsebuje več kot eno besedilo, v sodobnem jezikoslovju pa beseda pomeni elektronske oziroma računalniško berljive besedilne zbirke, kjer so besedila zbrana po enotnih kriterijih za različne (zlasti jezikoslovne) raziskovalne namene; takšne zbirke so novite, notranje strukturirane ter (navadno) »standardno označene glede na namen samega korpusa v skladu z obstoječimi standardi za njihovo gradnjo« (različni avtorji, povzeti v Gorjanc 2005a: 7).

predstavitvijo rezultatov na kratko spregovorjeno o značilnostih korpusno podprte analize in samega korpusa, iz katerega sem črpal jezikovne podatke.

2.1.1 Korpusno podprta analiza kot orodje za preverjanje hipoteze

Morda je najodločilnejša lastnost jezikovnih korpusov ta, da na enem mestu hranijo izjemno veliko količino avtentičnih besedil, primerov dejanske jezikovne rabe. Jezikoslovcem (pa tudi ostalim raziskovalcem) predstavljajo tako zbrana besedila obsežen vir jezikovnih podatkov, uporabnih za raziskovanje jezika, gradnjo jezikovnih opisov (slovnice, slovarji, različni jezikovni priročniki), razvijanje novih (zlasti kvantitativnih) orodij in metodologij analize itd. Bistvene poteze korpusno podprte analize so po Biberju idr. (1998: 4) naslednje: 1) gre za empirično analizo dejanskih vzorcev rabe v konkretnih besedilih; 2) analiza temelji na korpusu, obsežni zbirki konkretnih besedil; 3) nepogrešljivo orodje analize je računalnik; 4) analiza je odvisna tako od kvantitativnega kot kvalitativnega pristopa. Ravno slednje, namreč kombinacija obsežnih korpusnih podatkov (kvantiteta) in raziskovalčeva jezikovna intuicija (kvaliteta), nudi optimalen rezultat raziskave. Empirični podatki iz korpusa tako »ne morejo biti smiselno interpretirani brez interpretativne zmožnosti raziskovalcev« (Gorjanc 2005b: 176). Če kvantitativna analiza prispeva statistično zanesljive in posplošljive rezultate, pa kvalitativna analiza nudi pestrejšo in natančnejšo razlago nekega jezikovnega fenomena (McEnergy in Wilson 1996: 63).⁹

Korpusno jezikoslovje tako v današnjem času predstavlja pomembno raziskovalno izhodišče, korpusi pa edini relevanten vir sodobnih jezikovnih opisov (Arhar in Gorjanc 2007: 96), ki jezikoslovcu omogoča neprimerno lažje in hitrejšo zajemanje in opisovanje besedišča kot kdajkoli prej (Vintar 2003: 78); besedišče v korpusu je dostopno v avtentičnem besedilnem okolju in je kot takšno primer realne jezikovne rabe. Poleg tega so korpusni podatki tako ekstenzivni, da se lahko uporabljajo za najrazličnejše namene, služijo lahko tako preverjanju hipotez (v tem primeru upoštevajo predhodni študij določenih jezikoslovnih modelov, interpretacij in teorij, ki jih nato potrdijo ali zavrnejo) kot njihovi gradnji (v tem

⁹ Povezava med kvantiteto in kvaliteto najučinkoviteje odgovarja na eno temeljnih dilem, s katerimi se je srečevalo korpusno jezikoslovje. To se je namreč v preteklosti oblikovalo v opoziciji do generativne slovnice, jezikoslovne smeri Noama Chomskega, ki je najboljši in najrelevantnejši vir jezikovnih podatkov videla v jezikovni intuiciji in introspekciji rojenih govorcev nekega jezika (Gorjanc 2005b: 174–175). Chomskyjeva šola je empirično podprte raziskave zavračala s trditvijo, da se določene izjave oziroma stavki v rabi enostavno ne bodo nikoli pojavili, saj so bodisi nepravilni bodisi preočitni bodisi neprimerni (nevljudni) (Leech 1991 v 2005: 29–30). Na drugi strani je najti ugovor, da ravno obsežnost, pa tudi kvaliteta zbranih empiričnih podatkov zmanjšujeta možnost izpostavitve nečesa, kar je v jeziku zgolj obrobno in izjemno, ter izpustitve nečesa, kar je osrednje in tipično (Čermak 1995 v 2005: 137). Kombinacija (ne opozicija) med empiričnostjo in intuicijo je tako ena večjih prednosti korpusnega jezikoslovja, ki za razliko od tradicionalnih jezikoslovnih vej, ki razlagajo vsaka določen vidik jezikovne rabe, pomeni prej metodologijo, uporabno za tako rekoč vsa jezikovna (in jezikoslovna) področja (McEnergy in Wilson 1996: 2).

primeru so neodvisni od obstoječih jezikovnih oznak in razumejo delo s t. i. surovimi, neoznačenimi besedili) (Gorjanc 2005b: 185).¹⁰

Pričujoča raziskava skuša na vprašanje, predhodno nastalo ob študiju v točki 1 predstavljene teorije, odgovoriti na podlagi korpusnih podatkov, zato jo je mogoče šteti kot primer preverjanja hipoteze s pomočjo korpusa. Ravno tako zadošča vsem štirim določilnicam korpusno podprte analize, kot jih našteva Biber in drugi (1998).

2.1.2 Referenčni korpus *FidaPLUS* kot vir raziskave

Kot že rečeno, je bila opravljena raziskava odnosa do različnih poimenovanj argumentativne dejavnosti, kot se kaže v konkretnih besedilnih odlomkih govorcev slovenskega jezika, nastalih v vsakdanji rabi.¹¹ Njihov vir je bil referenčni korpus slovenskega jezika *FidaPLUS*, vsebinska in obsegovna nadgradnja referenčnega korpusa *FIDA*. *FidaPLUS*, ki vsebuje približno 621.150.000 besed, je sinhroni – zajema besedila sodobnega jezika (med letoma 1990 in 2006), enojezikovni – vanj so vključena le slovenska besedila (tako izvirna kot prevodna) in pisni – zajema besedila pisnega prenosnika. Ta se glede na tip delijo na objavljena (ta še nadalje na knjižno, periodično in drugo gradivo) in neobjavljena, glede na zvrst pa na umetnostna in neumetnostna (ta še nadalje na strokovna in nestrokovna, strokovna pa še na humanistična in družboslovna, naravoslovna in tehnična ter druga). Besedilom je dodan tudi podatek o njihovi (ne)lektoriranosti (Gorjanc 2005a: 47–52; Arhar in Gorjanc 2007: 96–103).¹²

¹⁰ Leech (1991 v 2005: 37–39) npr. ločuje tri vrste sodelovanja med človeško obdelavo, programsko opremo in korpusnimi podatki: 1) računalniški program je le orodje za štetje in sortiranje podatkov, resnejši del analize pa opravi analitik sam; 2) analitik prispeva le sposobnost programiranja, raziskovalni proces pa nato s svojimi lastnimi analitičnimi kategorijami opravi računalnik; 3) človeško specialistično znanje je vprogramirano v računalniški sistem, morebitne pomanjkljivosti analitičnega modela pa se odpravljajo na novem korpusnem gradivu.

¹¹ Morda je na tem mestu potrebno pojasnilo, kam merimo s pojmom »vsakdanja raba«: v mislih imamo zlasti saussurjevsko distinkcijo med jezikom oziroma abstraktnim jezikovnim sistemom (*langue*) in govorom oziroma v rabi realiziranim jezikom (*parole*). Pod oznako *govor* je ob prej povedanem jasno, da jezikovni korpusi ne zajemajo le govorjenih besedil, pač pa vsa, tudi pisna besedila, ki se pojavljajo v vsakodnevni komunikaciji. Takšna besedila sodijo v prav vse funkcijske zvrsti, kot jih našteva *Slovenska slovnica* iz leta 2000, torej praktičnosporazumevalno, strokovno, publicistično in umetnostno; pojma *besedila vsakdanje rabe* tako ne gre enačiti samo z besedili praktičnosporazumevalne zvrsti, katerih pomembna značilnost je primarnost govorne oblike.

¹² Podrobno predstavitev korpusov *FIDA* in *FidaPLUS* najdemo v Gorjanc (2005a) ter Arhar in Gorjanc (2007). Tu povzemimo le naslednje: novi korpus je obsegovnost starega presegel za približno 5 milijonov besed; tako kot novi je bil tudi stari korpus sinhroni, enojezikovni in pisni; osnovna tipologija besedil glede na tip, zvrst in lektoriranost je v novem korpusu ostala nespremenjena, je pa glede na prenosnik v njem občutno večji delež besedil elektronske oziroma internetne narave. Poleg izboljšane lematizatorja (orodja, ki besedam v korpusu pripisuje njihove osnovne oblike oziroma leme) in konkordančnika (spletnega programskega orodja za analizo ter iskanje po korpusu) je pomembna razlika med starejšim in novejšim korpusom tudi dejstvo, da je novejši za nekomercialne namene na svetovnem spletu prosto dostopen vsakomur (pred uporabo je potrebna le registracija, prek katere uporabnik pride do svojega uporabniškega imena in gesla).

V luči naše raziskave oziroma vrednotenja njenih rezultatov je potrebno v zvezi s *FidoPLUS* izpostaviti naslednje:

1) Korpus je *referenčni*. Ta oznaka se nanaša na težnjo po predstavitvi celovite podobe (določenega) jezika, zato so referenčni korpusi razumljivo zelo obsežni.¹³ Pri tem obstaja vprašanje, kolikšno je zadostno število posameznih besedil, vključenih v takšen korpus, ob katerem lahko verjamemo, da je v njem vsebovana večina jezikovne realnosti – prav vseh jezikovnih fenomenov korpus, pa naj bo še tako obsežen, najbrž ne more zajeti, medtem ko so tisti, ki jih zajame, nedvomno odraz (delne) realne podobe jezika. Ob povedanem je pomembno zavedanje, da je pri aplikaciji na podlagi referenčnega korpusa pridobljenih raziskovalnih rezultatov potrebna previdnost. Medtem ko je dvom v realnost korpusnih jezikovnih podatkov odveč, se moramo vendarle zavedati njihovih omejitev, vezanih tako na objektivne lastnosti korpusa kot na konkretno raziskovalno vprašanje.¹⁴

2) Korpus ne omogoča dostopa do celotnih besedil, vključenih vanj. To dejstvo je posledica zahteve po varovanju avtorskih pravic, povezanih z zajetimi besedili (gre za onemogočenje ponatisa celotnega besedila ipd.). Najširše besedilno okolje, ki je na voljo raziskovalcu, je praviloma en odstavek besedila, včasih pa tudi del odstavka ali nekoliko več kot odstavek – to raziskovalno enoto smo v raziskavi imenovali *besedilni odlomek*. Zavedanje o tem pomembno usmerja interpretacijo rezultatov, saj besedilno orientirana raziskava odpira vrsto vprašanj, ki ob nebesedilni niso aktualna;¹⁵ istočasno je povezano s točko 1), ki opozarja na previdnost pri interpretaciji rezultatov.

¹³ Gradnja referenčnega korpusa se opira na vrsto natančnih kriterijev, ki so praviloma usmerjeni v doseganje čim večje reprezentativnosti korpusa – s slednjo je mišljeno uravnoteženje količine različnih besedilnih zvrsti, vrst in tipov, ki so zajeti v korpusu (Gorjanc 2005a: 8, 30). Stabej (1998: 97–98) referenčnost korpusa opredeljuje kot metonimično, saj s težnjo posredovanja vsestransko izčrpnih podatkov o nekem jeziku in posledično skrbjo za količinsko in (z)vrstno čim ustrežnejši izbor reprezentativnih besedil korpus v svojem bistvu skuša predstavljati del, iz katerega bi bilo mogoče dokaj zanesljivo sklepati na celoto, torej na celoten jezik.

¹⁴ Objektivna lastnost *FidoPLUS*, ki omejuje polje interpretacije rezultatov, je npr. ta, da korpus ne vsebuje govornih besedil (oziroma njihovih transkripcij), medtem ko na naše raziskovalno vprašanje, namreč ugotavljanje zavedanja razlik med tremi jezikovnimi dejavnostmi, skušamo odgovoriti le z opazovanjem poimenovalne ravni. Za optimalno interpretacijo rezultatov je torej ravno toliko kot vedenje o tem, kaj nam korpusna vsebina (lahko) ponuja, pomembno zavedanje o tem, česa nam ne more.

¹⁵ V našem primeru bi bilo eno takšnih vprašanj lahko npr. (ne)konsistentnost odnosa do (uporabe) poimenovanj argumentativne dejavnosti, izkazana v posameznem besedilu, ob posamezni besedilni temi, pri posameznem avtorju ipd.

2.2 Metodologija raziskave

Da bi se ugotovila pomenska oziroma pojmovna razmerja med rabo poimenovanj argumentacije, je bilo potrebno v korpusu poiskati besedilne odlomke, v katerih se različna poimenovanja pojavljajo skupaj, saj je bilo le na tak način mogoče opazovati, kakšen odnos imajo do poimenovanj tvorci posameznih odlomkov. Iskal in analiziral sem torej tiste odlomke, kjer se skupaj pojavljata poimenovanji *argumentacija* in *prepričevanje*, in tista, kjer se skupaj pojavljata poimenovanji *argumentacija* in *dokazovanje*. Zanimal me je tudi odnos med poimenovanjema *argumentacija* in *retorika* (pri čemer sem retoriko razumel kot pomensko blizu *prepričevanju*) ter med poimenovanjema *argumentacija* in *logika* (pri čemer sem logiko razumel kot pomensko blizu *dokazovanju*).

Za iskanje po korpusu sem uporabil program *Konkordančnik ASP32*.¹⁶ V zgoraj opisane namene sem uporabil naslednje funkcije, ki jih (med drugimi) ponuja omenjeni konkordančnik: osnovno iskanje, iskanje z nadomestnim znakom *, iskanje po prvem kanalu, iskanje s funkcijo *in*.¹⁷ Iskalni pogoji, ki sem jih vnesel v iskalno vrstico osnovnega iskanja, so torej bili: 1) *#Iargument* #Idokazovanje*, 2) *#Iargument* #Ilogika*, 3) *#Iargument* #Iprepričevanje* in 4) *#Iargument* #Iretorika*. Zanimali so me vsi zadetki, ne glede na besedilni vir; hkrati sem s kombinacijo iskanja z nadomestnim znakom * ter iskanja po prvem kanalu želel priti do širšega nabora poimenovanj, izpeljanih iz korena *argument-*, obenem pa izločiti morebitne zadetke z napakami v zapisu besede.

V dobljenih besedilnih odlomkih sem opazoval, ali uporabniki jezika besede *argument*, *argumentacija*, *argumentiranje*, *argumentirati*, *argumentiran*, *argumentirano* in številne njihove slovnične oblike uporabljajo za označevanje pojma oziroma zunajjezikovne dejanskosti, ki jo v istih odlomkih imenujejo tudi z drugimi besedami: v prvem nizu zadetkov oziroma odlomkov z besedo *dokazovanje*,¹⁸ v drugem nizu zadetkov oziroma odlomkov z besedo *logika*, v tretjem nizu zadetkov oziroma odlomkov z besedo *prepričevanje* in v četrtem

¹⁶ Gre za spletno orodje, ravito s strani podjetja Amebis, d. o. o., ki uporabniku omogoča iskanje in razvrščanje korpusnih podatkov.

¹⁷ Podroben opis navedenih (pa tudi drugih) funkcij konkordančnika je na voljo v Arhar (2007). Na tem mestu iz omenjenega vira (10, 16–20, 28, 37) povzemam le najpomembnejše za raziskavo. a) Osnovno iskanje za razliko od razširjenega, ki omogoča (časovno, zvrstno, tipsko) omejevanje besedilnih virov, glede na iskalni pogoj išče prav med vsemi besedili, zbranimi v korpusu. b) Pri iskanju z nadomestnim znakom * gre za to, da se v iskalnem pogoj z omenjenim znakom nadomesti poljubno število črk neke besede; če tako v iskalno vrstico konkordančnika vpišemo isklani pogoj *argument**, program poišče vse pojavitve vseh oblik vseh besed, ki se začnejo na *argument-*. c) Znak *#I*, ki ga pri iskanju po prvem kanalu v iskalno vrstico vnesemo pred iskano besedo, nam omogoča iskanje besede in hkrati vseh njenih možnih oblik, poleg tega pa konkordančnik izloči zadetke z napako v zapisu (do te lahko pride npr. zaradi nepravilnega pregibanja besede). č) Iskanje s funkcijo *in* omogoča iskanje dveh ali več besed oziroma besednih zvez, ki se pojavljajo skupaj v odlomku besedila; če torej v iskalno vrstico vpišemo iskalni pogoj *argumentacija logika* (med besedi je potrebno vnesti presledek), konkordančnik poišče tiste pojavitve, kjer v odlomku (navadno enem odstavku) iskani besedi nastopata skupaj.

¹⁸ Tu ni mišljena le beseda v imenovalniški obliki, pač pa tudi v drugih slovničnih oblikah; isto velja za besede *logika*, *prepričevanje* in *retorika*.

nizu zadetkov oziroma odlomkov z besedo *retorika*. V teh primerih bi šlo za sinonimno rabo obeh snopov poimenovanj, v nasprotnih, torej takšnih, kjer se v istih odlomkih z enim snopom poimenovanj imenuje eno, z drugim pa drug(ačn)o zunajjezikovno dejanskost, pa za nesinonimno, različno rabo. Po vpisu iskalnega pogoja je konkordančnik izdelal konkordančni niz. Posamezne konkordance sem nato pregledal z vidika obsežnejšega besedilnega okolja, torej besedilnega odlomka, na podlagi katerega je bilo mogoče opazovati pomenska razmerja med poimenovanji.

2.3 Rezultati raziskave

V nadaljevanju so predstavljeni štirje nizi rezultatov analize, in sicer glede na štiri različne iskalne pogoje. Ob vsakem iskalnem pogoju številke označujejo število besedilnih odlomkov, v katerih iskana izraza označujeta isto pojmovno podlago oziroma izkazujeta isti pomen (sta sinonimna), odlomkov, kjer je med pojmom, ki ju označujeta iskana izraza, opazna določena pomenska razlika, ter odlomkov, kjer sta bila iskana izraza preveč vsaksebi, da bi med njunima pomenskima področjema lahko iskali bodisi sorodnost bodisi razliko. Za vsakega od omenjenih treh tipov zadetkov je naveden tudi po en primer odlomka iz dejanskih besedil v korpusu, v kontekstu katerih sem opazoval odnose med posameznimi poimenovanji; ob prikazu primerov (isto velja tudi za interpretacijo rezultatov) sem zaradi poenostavitve vse zadetke s korenem *argument-* združil v poimenovanje *argumentacija*.

1. iskalni pogoj: #*argument** #*dokazovanje*

Število zadetkov ob tem iskalnem pogoju je bilo 437, število besedilnih odlomkov pa 176.¹⁹ Sorodnost med pomenoma izrazov je bila opazna v 94, razlika pa v 15 odlomkih, medtem ko je bilo 67 odlomkov takih, v katerih se razmerja med izrazoma ni dalo ugotavljati.

Primer 1: *argumentacija* = *dokazovanje*

Številne točke Blairrovega poročila namreč bolj spominjajo na politično oceno kakor na **argumentiranje** krivde. Pri **dokazovanju** vpletenosti bin Ladna in Al Kaide v teroristične napade 11. septembra 2001 se dokument, na primer, sklicuje na junija nekje na Bližnjem vzhodu zaplenjene video posnetke, na katerih je voditelj Al Kaide napovedoval vojno Združenim državam Amerike in izjavljal, da vlada ZDA svoje ljudstvo vodi v pekel in da ZDA zato kmalu ne bodo več najmogočnejša država na svetu. (*Delo*, 9. 10. 2002; dnevno, nestrokovna, lektorirano.)

¹⁹ Razlog za razliko med številoma je v dejstvu, da iskalnik v konkordančnem nizu izpiše več zadetkov, torej konkordanc iz istega odlomka, in sicer glede na to, koliko konkordančnih jeder (besed iz iskalnega pogoja) najde v njem. Če se na primer v nekem odlomku beseda *argument* pojavlja dvakrat in beseda *dokazovanje* trikrat, to pomeni pet zadetkov oziroma pet konkordanc iz enega samega odlomka. Poudariti je potrebno, da se lahko besedi(-e) nahajata(-jo) v isti ali v različnih povedih odlomka. Ta je označen s šifro, zapisano ob vsaki konkordanci – da več konkordanc pripada istemu odlomku, je tako razvidno že iz identičnosti šifer ob njih. Enako velja tudi za ostale tri iskalne pogoje.

Primer 2: *argumentacija ≠ dokazovanje*

V osrednjem delu knjige se najprej v poglavju z naslovom Vsi logiki srečamo s subjekt-predikatnimi stavki iz Aristotelove logike in se s pomočjo diagramov, znanih iz teorije množic, naučimo, kaj so silogistična sklepanja. Sledi poglavje Zmotno sklepanje, ki nas skuša odvrniti od sofizmov ter krožnih in drugih formalnih napak v **dokazovanju**, pa tudi od neformalnih zmot pri vsakdanjem **argumentiranju**, kjer pogosto zamenjujemo pristop ad rem s pristopom ad hominem ali se neupravičeno sklicujemo bodisi na najbolj cenjeno avtoriteto ali na svoja osebna čustva ali na uveljavljeno splošno mnenje, čeprav je mnogokrat zmotno. (*Delo*, 13. 6. 2001; dnevno, nestrokovna, lektorirano.)

Primer 3: *argumentacija ... dokazovanje*

Resnično hvaležen sem prof. dr. Božidarju Slapšaku za odgovor v Sobotni prilogi 9. Februarja, saj v njegovih besedah vidim stoddostno potrditev svojih izvajanj, če ni niti najmanj ovrgel mojih **argumentov** proti arheološkemu **dokazovanju** dozdevnega prihoda nekih Slovanov v naše kraje ob koncu 6. Stoletja. Tudi novih, boljših dokazov ni ponudil, čeprav sem mu to predlagal, da ne bi sam zabredel v nesmiselne zgodbe. (*Delo*, 23. 2. 2003; dnevno, nestrokovno, lektorirano.)

2. iskalni pogoj: #Iargument* #Ilogika

Število zadetkov ob tem iskalnem pogoju je bilo 820, število besedilnih odlomkov pa 320. Sorodnost med pomenoma izrazov je bila opazna v 83, razlika pa v 26 odlomkih, medtem ko je bilo 211 odlomkov takih, v katerih se razmerja med izrazoma ni dalo ugotovljati.

Primer 4: *argumentacija = logika*

Pomenljivo je, da je glavni hrvaški pogajalec Paro januarja v pogovoru za *Delo* izjavil, da Hrvaški pri pogajanjih o razmejitvi na morju ni več treba vztrajati pri neposredni meji z Italijo. Takšen **argument** ni veljal niti v preteklosti. To je bila **logika** geopolitike, češ moramo imeti mejo z Italijo, ker je članica Nata in EU. Zdaj imamo dolgo kopensko mejo s članico Nata Madžarsko, ki bo poleg tega kakor severna sosedja Slovenija kmalu v EU. No, zadnjo besedo do seveda imela politika, je dodal. (*Delo*, 6. 6. 2001; dnevno, nestrokovna, lektorirano.)

Primer 5: *argumentacija ≠ logika*

Bosna in Hercegovina ni edina država, ki potrebuje mednarodno pomoč. Če bi se odločili za takšno posredovanje v Bosni, bi se postavilo vprašanje, zakaj se ne posreduje še v Gruziji in na drugih koncih ter v drugih ktičkih sveta. Ob tem Evropa že desetletja popolnoma mirno prenaša prav grozljive katastrofe, še veliko bolj grozljive od bosanske, v Afriki. In ob tem nihče niti s prstom ne migne. Nihče na svetu ne govori o tem, da bi bilo tam treba posredovati. Mislim, da tega ni mogoče kar tako preskočiti s stavkom, da smo mi Evropejci, oni pa Afričani. Argumentacija v prid posredovanju zato očitno nima velike zveze z logiko, čeprav seveda rad priznam, da logika prizadetim ljudem ni ravno v pomoč. Ljudje, ki so v stiski, hočejo seveda pomoč in jih logika na zanima. Ameriškega predsednika pa seveda mora zanimati. (*Mladina*, 12. 5. 1993; tedensko, nestrokovna, lektorirano.)

Primer 6: *argumentacija ... logika*

Le ugibamo lahko, ali bo **logika** iz gospodarstva, kjer postajajo stroški plač vse bolj pomemben del obstoja in uspeha podjetij, prevevala tudi pogovor vlade z menda 152 tisoč zaposlenimi v javnem sektorju. Jezni učiteljski sindikat nič ne omenja dileme, bo stavka, ne bo stavke, bo delo, ne bo dela. Vedo, da brez dela ne bodo ostali, pa naj državi, ki jih iz proračuna plačuje, še tako trda prede. Osem let izkušenj z zakonom o razmerjih plač, ki naj bi ga parlamentarci februarja le začeli zamenjevati z novim zakonom o plačah v javnem sektorju, jih je utrdilo v prepričanju, kolikšna je njihova sindikalna moč, saj se ji vlada nikoli ni znala upreti. Besni, ker je vlada najvišjo uradniško plačo določila skoraj enako kot plačo rednega univerzitetnega profesorja, jim daje polet. Izkoristili ga bodo, kakopak. Še posebnih **argumentov** ne potrebujejo, saj je zanje poskrbela kar vlada. In s tem že zacementirala dobršen del pogovora o novem zakonu. (*Večer*, 24. 1. 2002; dnevno, nestrokovna, lektorirano.)

3. iskalni pogoj: #Iargument* #Iprepričevanje

Število zadetkov ob tem iskalnem pogoju je bilo 452, število besedilnih odlomkov pa 189. Sorodnost med pomenoma izrazov je bila opazna v 65, razlika pa v 62 odlomkih, medtem ko je bilo 62 odlomkov takih, v katerih se razmerja med izrazoma ni dalo ugotavljati.

Primer 7: *argumentacija = prepričevanje*

Tak način **argumentacije**, ki ga ponuja tudi najštevilčnejša rimskokatoliška cerkev, v dosledni izpeljavi pomeni, da se je treba navalu tujega upreti s pospešenim delanjem svoje vojsk, s čim drugim kot z delanjem otrok. V pravem pomenu besede je to delanje za smrt ali v najboljšem primeru za zmago v nekem predvidenem nujnem spopadu, ko sobivanje preveč ljudi kmalu ne bo več mogoče. A v povezanem svetu to gotovo ni način, s katerim bi lahko navdušili ljudi, naj se odločajo za več otrok; raje jih nimajo, kot da bi še z njimi poglobljali naraščajočo krizo sveta, kot se jim predstavlja. Za generacijo, ki raste z internetom, pa je tak način **prepričevanja** še poniževalen, saj priča, da se jih ne poslušajo, ne razume, ne upošteva niti ne spusti dovolj blizu k odločitvam in rešitvam. (*Delo*, 19. 10. 2002; dnevno, nestrokovna, lektorirano.)

Primer 8: *argumentacija ≠ prepričevanje*

Etičnost se giblje na ravni **prepričevanja**, takoj ko je zadeva zgolj in samo prepričevalna, ko ni nobene **argumentacije**, postane problematična. Meja etičnosti je lahko puhlost. Puhlih sporočil je danes v oglaševanju zelo veliko. Potem seksizem, portretiranje ženskih ali moških vlog, ras, nacionalnosti, robnih, mejnih primerov je vse polno. (*Mladina*, 12. 10. 1996; tedensko, nestrokovna, lektorirano.)

Primer 9: *argumentacija ... prepričevanje*

Prav z zanimanjem pričakujem nekatere politične, socialne in globalistične analize madridske teroristične morije! Že ob 11. septembru je bilo slišati, da je sicer tisto grozno dejanje vsega obsojanja vredno, ampak ... Kar mene zadeva, ni nikakršnega ampak: ga ni, ki bi me lahko prepričal, da lahko v morilskem aktu tipa Madrid, 11. september ali osvoboditev Iraka iščemo nekakšne **argumente**, zakaj se (nam) vse to

dogaja. Terorizem nikdar ne prizadene tistih, ki jim je namenjen, ali pa zelo redko. Terorizem je krvavo **prepričevanje** civilistov, da bi morali biti na pravi strani, da so enako kot režimi, politike in ideologije krivi za vse, kar se zdi teroristom krivično, nesprejemljivo, necivilizirano. In potem v imenu vsega tega tudi sami prelivajo kri v glavnem nedolžnih. (*Jana*, marec 2004; tedensko, nestrokovna, lektorirana.)

4. iskalni pogoj: *#Iargument* #Iretorika*

Število zadetkov ob tem iskalnem pogoju je bilo 340, število besedilnih odlomkov pa 120. Sorodnost med pomenoma izrazov je bila opazna v 58, razlika pa v 26 odlomkih, medtem ko je bilo 36 odlomkov takih, v katerih se razmerja med izrazoma ni dalo ugotavljati.

Primer 10: *argumentacija = retorika*

Demokrati so vojni nasprotovali. Clintonova politika zadrževanja Sadama Huseina v kletki se jim je zdela zadostna. Vendar so glasovali za vojno, zato da bi jo spravili z dnevnega reda in bi potem lahko govorili o ekonomiji. Ko je bila kongresna resolucija sprejeta, pa so se slišali samo še vojaški **argumenti**. Njihovi zapleteni ekonomski govori niso mogli tekmovati z razumljivo vojaško **retoriko** republikancev. Pa še nasprotovali ji niso mogli, ker so sami glasovali zanjo. Demokratska stranka iz ekonomije ni znala narediti osrednje teme volitev, o Iraku pa je neprepričljivo ponavljala Busheve **argumente**. (*Delo*, 14. 11. 2004; dnevno, nestrokovna, lektorirano.)

Primer 11: *argumentacija ≠ retorika*

Seveda pa je **retorika** že v svojih začetkih kaj kmalu ugotovila, da je nizanje racionalnih, logičnih **argumentov** le eden od načinov prepričevanja, ki pa vedno ne vžge. Ljudje smo pač različni, situacije, v katerih se lahko znajdemo, mnogotere, slediti konsistentnim **argumentom** pa (zato) včasih preprosto nemogoče. Je že tako, da logični in racionalni argumenti lahko prepričajo le nekoga, ki jim je sposoben slediti in jih razumeti, pod pogojem, da logičnost in racionalnost, kajpada, ceni. Teh pa v človeškem občestvu, na žalost, ni veliko, je ugotovila **retorika**. (*Dnevnik*, 24. 5. 2001; dnevno, nestrokovna, lektorirano.)

Primer 12: *argumentacija ... retorika*

Način sprejemanja zakonov, vsebina in predvsem **argumentacija** novih členov pa ustvarjajo vtis, da so bile razumniške besede o demokratizaciji in tranziciji, ki prehajata v demokracijo, samo in le besede in da nova vlada dela ravno tisto, kar je stari vladi očitala družčina posameznikov, podpisana pod civilno pobudo. Še več, če so bile ugotovitve omenjene skupine sicer deloma pravilno zapažen, a zaradi strankarskih ciljev napačno interpretiran družbeni fenomen, pa so poteze nove vladne ekipe in njenih poslancev poskus podreditve prostora javnih medijev. So, če si sposodimo grozečo **retoriko** Barbare Brezigar, poskus političnega nadzorstva, arogantnega vladanja, ki lahko Slovenijo odpelje v diktaturo. (*Mladina*, april 2005; tedensko, nestrokovna, lektorirano.)

2.4 Interpretacija rezultatov in zaključne ugotovitve

Zgoraj predstavljene rezultate povzemam z dvema preglednicama.

	Celoten delež odlomkov	Odlomki s povezanostjo poimenovanj	Odlomki z nepovezanostjo poimenovanj
	100 %	43 %	57 %
Odlomki s sinonimijo	35 %	81 %	/
Odlomki z nesinonimijo	8 %	19 %	/

Preglednica 1: *Uporaba poimenovanj argumentacija in (logično) dokazovanje v besedilnih odlomkih.*

V primeru poimenovanj *argumentacija in (logično) dokazovanje* je 173 besedilnih odlomkov takih, v katerih se z izrazoma označuje isti pojem, medtem ko je v 41 odlomkih med njuno uporabo opazna pomenska razlika; kar v 278 odlomkih sta bili pomenski področji poimenovanj na ne preveč različnih ravneh, da bi bilo smotno ugotavljati sinonimnost oziroma razlike. V odstotkovnem prikazu je slika taka: 57 odstotkov odlomkov ne izkazuje povezanosti poimenovanj, od 43 odstotkov, kjer je povezanost izkazana, pa gre v 81 odstotkih za sinonimijo in le v 19 za pomensko razliko (od celotnega deleža odlomkov je torej takih s sinonimijo 35, z razliko pa 8 odstotkov).

	Celoten delež odlomkov	Odlomki s povezanostjo poimenovanj	Odlomki z nepovezanostjo poimenovanj
	100 %	76 %	24 %
Odlomki s sinonimijo	58 %	44 %	/
Odlomki z nesinonimijo	42 %	32 %	/

Preglednica 2: *Uporaba poimenovanj argumentacija in (retorično) prepričevanje v besedilnih odlomkih.*

V primeru poimenovanj *argumentacija in (retorično) prepričevanje* sem isto pomensko podstavo zasledil v 123 besedilnih odlomkih, v 88 pa je bila različna; odlomkov z nepovezanostjo je bilo 68. Z odstotki: povezanost izrazov najdemo v 76 odstotkih odlomkov, nepovezanost v 24; v 58 odstotkih odlomkov s povezanostjo sta izraza sinonimna (glede na celoten delež odlomkov gre torej za 44 odstotkov), v 42 pa pomensko različna (glede na vse odlomke gre za 32 odstotkov).

Na podlagi tega je mogoče zaključiti, da je stopnja zavedanja povezanosti izrazov oziroma pomenskih področij, ki ju označujejo, v besedilnih odlomkih vsakdanje rabe, zajetih v referenčnem korpusu *FidaPLUS*, v primeru argumentacije in (logičnega) dokazovanja nekoliko nižja od stopnje nezavedanja, medtem ko je v primeru argumentacije in (retoričnega) prepričevanja razmerje odločno v prid zavedanju povezanosti. Od besedil, kjer je to zavedanje prisotno, se v obeh primerih v večjem deležu besedil z izrazoma označuje isti pojem, v manjšem pa različna pojma.

Ob podatku, da je korpus, iz katerega smo zajemali, referenčni, bi nas utegila zamikati posplošitev rezultatov na celoten slovenski jezik; potemtakem bi rekli, da se govorci slovenščine pomenske razlike med obravnavanimi vrstami jezikovne dejavnosti zavedajo v zelo majhni meri. Vendar se je potrebno tu spomniti na pomisleke, izpostavljene v poglavju 2.1.2, namreč na nujno previdnost pri aplikaciji rezultatov korpusno podprte analize. V tem smislu je nujna ugotovitev, da je za omenjeno posplošitev raziskava, ki analizira le hkratno pojavljanje kombinacij poimenovanj v besedilnem okolju odlomka, medtem ko se ne spušča v splošne pomenske in večpomenske razsežnosti poimenovanj, premalo. Ravno tako je v raziskavi ob strani puščeno dejstvo, da je koncept argumentacije lahko vezan tudi na druga poimenovanja oziroma izraze, pa tudi na določene skladijske možnosti. Vendar je analiziranje omenjenih vidikov že nekaj, kar terja uporabo drugačne metodologije, kot jo uporablja pričujoča raziskava. Ob povedanem je tako mogoče navesti (le) splošno ugotovitev, da se tvorca besedilnih odlomkov v korpusu *FidaPLUS* pomenske razlike med argumentacijo, (logičnim) dokazovanjem in (retoričnim) prepričevanjem zavedajo v majhni meri, in sicer kolikor lahko o tem sklepamo iz uporabe poimenovanj zanje.

Tudi ob uporabi enake metodologije bi bilo raziskavo mogoče zastaviti nekoliko drugače. Tako bi lahko kot iskalne pogoje vnašali enakovrednejše pare poimenovanj (take, kjer bi poimenovanji predstavljali isto besedno vrsto), kot so npr. *argument* : *dokaz*, *argumentacija* : *prepričevanje*, *argumentacija* : *dokazovanje*, *argumentacija* : *logika*, *argumentacija* : *retorika*, *argumentirati* : *dokazovati*, *argumentirati* : *prepričevati* itd. Prav tako bi bilo zanimivo pogledati, kakšno razmerje med pomenskimi področji se kaže v besedilih, kjer skupaj nastopata poimenovanji (*logično*) *dokazovanje* in (*retorično*) *prepričevanje* oziroma njune izpeljave. Nedvomno bi dobili pomenljive rezultate tudi, če bi sezname zadetkov oziroma besedilnih odlomkov, nastalih ob navedenih štirih iskalnih pogojih, klasificirali glede na to, kateri zvrsti oziroma tipu besedil pripadajo. Korpus in njegov konkordančnik takšne raziskovalne smeri vsekakor omogočata.

Vir

Referenčni korpus slovenskega jezika *FidaPLUS*. <<http://www.fidaplus.net>>. (Dostop 26.–29. 5. 2008.)

Literatura

Arhar, Špela, 2007: *Kaj početi z referenčnim korpusom FidaPLUS*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. <<http://www.fidaplus.net>>. (Dostop 20. 5. 2008.)

Arhar, Špela, in Gorjanc, Vojko, 2007: Korpus FidaPLUS: nova generacija slovenskega referenčnega korpusa. *Jezik in slovnstvo* 52/2. 95–110.

Biber, Douglas, Conrad, Susan, in Reppen, Randi, 1998: *Corpus Linguistics. Investigating Language Structure in Use*. Cambridge: Cambridge University Press.

Čermák, František, 1995: Jezikovni korpus: sredstvo in vir spoznanj. Prevod Andreja Žele. Gorjanc, Vojko, in Krek, Simon (ur.), 2005: *Študije o korpusnem jezikoslovju*. Ljubljana: Krtina.

Gorjanc, Vojko, 2000: Nekatere možnosti jezikoslovne izrabe enojezikovnih korpusov. *36. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta. 335–348.

Gorjanc, Vojko, 2003: Korpusi in jezikoslovje. *Jezik in slovnstvo* 48/3–4. 19–27.

Gorjanc, Vojko, 2005a: *Uvod v korpusno jezikoslovje*. Domžale: Izolit.

Gorjanc, Vojko, 2005b: V mavrici jezikovnih podatkov. Gorjanc, Vojko, in Krek, Simon (ur.): *Študije o korpusnem jezikoslovju*. Ljubljana: Krtina. 173–194.

Hudej, Sonja, 2001: Argumentacijski procesi in prepričevalna sredstva v besedilu. *Slavistična revija* 48/3. 205–222.

Leech, Geoffrey, 1991: Stanje stvari v korpusnem jezikoslovju. Prevod: Miljana Cunta. Gorjanc, Vojko, in Krek, Simon (ur.), 2005: *Študije o korpusnem jezikoslovju*. Ljubljana: Krtina.

McEnery, Tony, in Wilson, Andrew, 1996: *Corpus Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Stabej, Marko, 1998: Besedilnovrstna sestava korpusa FIDA. Kačič, Zdravko (ur.): *Uporabno jezikoslovje 6*. Tematska številka »Jezikoslovne tehnologije«. 96–106.

Verschueren, Jef, 2000: *Razumeti pragmatiko*. Ljubljana: Založba *cf.

Vintar, Špela, 2003: Kaj izvira iz jezikovnih virov. *Jezik in slovnstvo* 48/3–4. 77–88.

Žagar, Igor Ž., 1997: Kaj je argumentacija in kako argumentiramo? Justin, Janez idr. (ur.): *Etika, družba, država (II) – gradivo za doizobraževanje učiteljev*. Ljubljana: i2. 124–169.

Žagar, Igor Ž., 2000: Pragmatika in argumentacija. Jef Verschueren: *Razumeti pragmatiko*. Ljubljana: Založba *cf. 427–462.

Žagar, Igor Ž., in Domajnko, Barbara, 2004: *Argumentiranost kot model razumevanja in obvladovanja uspešne komunikacije v šoli (in izven nje)*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.